

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvandes

i

Calmar Län med Öland

till

Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE.

II.

STOCKHOLM, 1829.

Tryckt hos Direct. HENR. AND. NORDSTRÖM.

INLEDNING TILL

**Kongl. Maj:ts befallningshafvandes
femårsberättelse för åren ... –
Stockholm, 1823-1857.**

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser.

Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Calmar Län med Öland till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne Fem-års-berättelse.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvandes

i

Calmar Län med Öland

till

Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE.

II.

STOCKHOLM, 1829.

Tryckt hos Direct. HENR. AND. NORDSTRÖM.

INNEHÅLL

	Sid.
Underdånig berättelse	5.
1:o Landets Allmänna Beskaffenhet.....	5.
2:o Invånare.....	5.
Folkmängden.....	5.
Folket.....	5.
3:o Näringar.....	7.
Jordbruk.....	7.
Boskaps-skötseln.....	7.
Skogar.....	9.
Bergsrörelse.....	12.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringar, hvilka icke höra till Bergsrörelsen.....	14.
Binäringar.....	16.
4:o Politisk Författning.....	18.
Kammarverk.....	18.
Stats-Bidrag.....	18.
Politie.....	21.
5:o Städer.....	22.
Calmar.....	22.
Westervik.....	26.
Wimmerby.....	28.
Borgholm.....	29.

Stormächtigste Allernädigste Konung!

**Till underdånig följd af Eder Kongl. Maj:ts
Nådiga Circulaire-Bref den 17 April 1821, får
jag härhos i djupaste underdånighet öfver-
lämna så väl underdånig Berättelse om det
mig**

mig Nädigst anförtrodde Calmar Län med Öland, i statistiskt och ekonomiskt afseende, för de senast förflutne fem åren, som ock de dertill hörande Tabeller, särskildt för Landet och särskildt för Städerna.

Med djupaste undersätlig vördnad, trohet och nit framhärda,

Stormägtigste Allernädigste Konung!
Eder Kongl. Maj:ts

Underdånigste, Tropligtigste
Tjenare och Undersåte
G. Nordenankar.

Calmar Lands-Canzli
den 11 Augusti 1828.

C. M. Lundstedt.

1:0 *Landets Allmänna Beskaffenhet.*

Varom åberopas i underdånighet hvad de år 1822 afgifna underdåniga Berättelser, särskildt för Calmar Län och särskildt för Öland, i detta afseende innehålla, varande Öland, som då hade sin särskildta Länsstyrelse, med 1825 års början åter förenadt med Calmar Län.

2:0 *Inwånare.*

Folkmängden uti hela Länet, Öland inbegripet, utgjorde vid 1827 års Mantalsskrifning 154,000 personer, deraf 81,215 mantalskrifne och 72,935 mantalsfrie. År 1822 uppgick folkmängden till 143,476; den har således på de senast förflutna fem åren ökat sig med 10,674 personer, hvilken tillökning härrör från landets fortgående uppodling, hemmansklyfningar i ganska små delar, och, särskildt på Öland, från Krono-Allmänningens eller utmarkens uppdelning på hemman, genom hvilket allt tillfällen för bosättningar och, i samma mån. för äktenskaps ingående ökat sig.

Folket. Allmogen å fasta landet af Länet, fastän den i allmänhet icke äger andra kunskaper än förmågan att hjälpligt läsa och sämre skrifva, kan likväl icke anses sakna den bildning, som är nödvändig för dess läge. Den vet ganska väl att, i vanliga händel-

delser, skilja emellan rätt och orätt, och är lika så ömtålig vid eget förnärmande, som sorgfällig att ej träda andras rätt för nära; den är fredlig, arbetsam och tjenstaktig. Att härvid dock måste göras undantag, synnerligast för dem, hos hvilka böjelsen för brännvin fått taga öfverhand, kan icke nekas; men grofva brott äro dock ibland Allmogen ganska sällsynta.

Ölands-Allmogen, synnerligast på Norra delen af Ön, står uti bildning mycket efter den förenämnde; också äro grofva, öfverlagda brott icke så ovanliga på denna Ö.

Uti anlag för slöjder synes den ena Allmogen icke hafva något företräde för den andra, men tillfället för utvecklingen deraf är olika. Smålandsdelen af Länet, såsom skogrik, och der Jordbruket icke upptager Landtmannens hela tid, lämnar honom ledighet att vända sin håg på andra sysselsättningar. Hvarjehanda väfnader tillverkas till myckenhet härstädes, som öfverstiga egna behofvet, och hvaraf en stor del afyttras i Landets Städer: på Öland öfverstiger tillverkningen häraf icke hvad på Ön förbrukas. I begge delarne af Länet förfärdigar Allmogen sjelf sina Åkerbruksredskap, och bygga sjelf sina hus, och öfver allt på Landet finnas nödige handtverkare. Välmågan har, på de senare fem åren, icke aftagit: någon synnerlig förmögenhet träffas väl icke ofta, men likväl, med undantag af dem, som genom oordentlig lefnad vållat sitt obestånd, är Landtmannen i allmän-

mänhet i behållet tillstånd. På arbetare är tillräcklig tillgång; men arbetslönen har i flere år bibehållit sig tämmeligen hög.

3:o *Näringsar.*

Jordbruk. Så väl å Smålandsdelen af Länet, som på Öland, utgör Jordbruket Landets hufvudsakliga och, på senare stället, nästan dess enda näring. Hvad härom är sagdt uti de år 1822 afgifne underdånige Berättelserne, gäller i det hufvudsakliga ännu. Några synnerliga förändringar i brukningssättet hafva icke blifvit vidtagne; men nya betydliga odlingar företagas årligen. Åkerredskapen äro mycket enkla; de mera konstiga hafva ännu icke vunnit något allmännare förtroende, ehuru ett och annat försök dermed blifvit gjorde. Sädes-productionen har desse senare fem åren, med undantag af år 1826, då missväxt å all vårsäd och potatoes inträffade, varit vida större än för Länet tarfvats.

Boskaps-skötseln. På de större Landt-egendomarne, der circulations-bruk är infördt, och fodertillgången derigenom förökad, underhålles Boskapen väl, och Ladugårds-afkastningen är betydlig. Detta gäller äfven om åtskillige Socknar uti Södra Möre och Aspelands Härader, hvarest ängar och betesmarker äro goda och vidlöftiga; men i öfrigt är fodertillgången knapp och Boskaps-skötseln således ingalunda i det bästa skick; emedlertid säljes, hufvudsakligen från de större egen-
domarne och ofvanberorde 2:ne Härader, myc-
ken

ken slagtboskap icke allenast för Länets Städers hela behof, utan ock en anseelig del för Carlskrona och Stockholm, derifrån utskickade vid Landtmarknaderne årligen infinna sig och göra stora uppköp. Af smör och ost fås äfven mera än Länets Invånare behöfva, och något öfverskott blifver jämväl till försäljning uti nämnde 2:ne Städer.

Boskapen är på Bondgårdarne i allmänhet liten, men på Ståndspersonernas egendomar är den i senare åren mycket förbättrad genom anskaffandet från Tyska och Danska orterne af större slag, och denna förbättring sprider sig så småningom äfven till Allmogens Ladugårdar.

Det är otvifvelaktigt, att de beständigt tilltagande uppodlingarne skola öka fodertillgången; ty sedan några sädesskördar blifvit hämtade af de nyodlade fälten, igenläggas de till äng för längre tid, synnerligast då odlingarne skett på sidländta ställen, hvilka å Smålandssidan af Länet äro egentligen de trakter, som till odling upptagas. Härigenom skall Boskaps-skötslen också visserligen förbättras.

På Öland, der ängarne äro obetydliga och betet på de nyligen delade utmarkerne alldeles otillräckligt för Boskapen, är denna mycket mindre än på Smålandssidan, och hvad deraf kan försäljas utom Ön är ganska obetydligt; deremot trifvas får af ett ganska stort och godt slag samt hästar mycket väl å ut-

mar-

markerne, och deraf försäljas årligen en betydande myckenhet till fasta landet. Af det minsta slaget Ölands-hästar, vanligen kallade Kungs-hästar, finnas nu högst få, sedan tillfälle för deras födande ute, hela året igenom, efter utmarkernes delande, upphört. De hästar som nu allmännast träffas på Ön äro af medelmåttig storlek och af ganska god beskaffenhet.

Vid de på Öland varande trenne Kungsgårdar, äfven som på nästan alla Ståndspersoners egendomar å Smålandssidan, underhållas får af Spansk och annan utländsk race, och ett betydligt parti finare ull säljes årligen derifrån till Klädes-Fabrikerne i Riket.

På Smålandssidan af Länet, der hästslaget varit mindre godt, upphjelpes det något, dels genom enskiltes omtänka och dels derigenom, att fyra Hingstar, deraf 2:ne af Norrsk race, på Statens bekostnad för detta ändamål här underhållas, äfven som en Sqvadrans-Hingst dertill användes.

Skogar. Desse bestå hufvudsakeligen af Furu, Gran, Ek och Björk. I mindre mån finnas äfven Bok, Ahl, Asp, Ask, Lönn och Lind med flere, under lika polhöjd med detta Län vanliga trädslag. Furuskogarne, som äro de största, och hvilkas träd äro af ganska god beskaffenhet, hafva i senare åren ansenligen förminskats, dels genom vådeldar, uppkomna från ovarsamt och under stark torra företaget svedjande, och dels genom årlig
fäll-

fällning i större myckenhet än förr var vanligt. Bräder, plankor och bjelkar af furu föras årligen uti stor myckenhet från det inre af Länets till Städerna Calmar och Westervik och de många vid kusten belägne Köpingarne, och dessa producter utgöra Länets förnämsta exportartiklar. Näst efter Furusko-
garne äro Granskogarne de ansenligaste. Trädet är icke så allmänt användbart som furu, och deraf fälles således icke betydligt mera än till husbehof, hufvudsakligast till gärdslä och vedbrand. Häraf sker ingen export till utrikes orter. Ekeskogen, ännu ansenlig, är af mindre god beskaffenhet; en högst obetydlig del deraf är, enligt skedd undersökning, användbar för Kronans behof, hvarföre, och då den merendels växer i den bästa jorden, och är hinderlig för odlingar derstädes, den i senare åren, efter i föreskrifven ordning meddeladt tillstånd, blifvit till stor myckenhet fälld. Den användes hufvudsakligen till Skeppsbyggnad vid Varfven i Länets, och en del till stäf för laggkärl. Björkskogen, som hastigt växer och sprider sig utan plantering, är ganska betydlig och mer än tillräcklig för Länets behof deraf. Till Blekinge Län säljes ansenligt parti björkved, men det lönar sig ej att landvägen transportera den eller sjöledes sända den på längre håll.

Hyvad här är sagdt om skogarne, har endast afseende på Smålandsdelen af Länets.

På Öland träffas väl samma trädslag som i Småland; men med undantag af Lands-Allmän-

männingen Böda Skog, äro skogarne derstädes obetydlige; de förse på långt när icke Invånarne med den vedbrand och det byggnadstimmer de behöfva, deraf största delen måste förskaffas från fasta landet.

På Smålandsdelen af Länets finnas få enskilda skogar, som icke äro storskiftade, och på Öland, der den enskilda skogen nu egentligen utgöres af de fordna Kronoparkerne, som blifvit försålde, blefvo desse vid försäljningen delade i smärre lotter.

Uti Länets finnas; en Kronopark uti Tjusts Härad, Norrlandet kallad, tvenne Härad>Allmänningar, den ena i Handbörds och den andra i Norra Möre Härad, samt Lands>Allmänningen, Böda Skog, uti Ölands Norra Mot. Den förstnämnda innehåller obetydlig skog, och derifrån har under senast förflutne fem åren ingen utsynning skett, men å de öfriga och synnerligast å Böda Skog är tillgången betydligare, och derifrån erhålla innehafvarne af skoglösa hemman årligen utsynning.

Bränntorf finnes, så yidt ännu är känt, endast på ett ställe uti Ölands Södra Mot; upptakten deraf skedde först för Sex år sedan; ännu är den icke begagnad.

Med ganska få undantag uppföras alla hus å Smålandsdelen af Länets af träd; men på Öland byggas uthusen nästan allmänt af den kalksten, hvaraf Ön har öfverflöd. Den begagnas sällan till mangårdsbyggnad, emedan den fuktar och gör boningsrummen osunda.

På

På Smålandssidan äro husen rymliga och bekvämliga, emedan der är god tillgång på byggnadstimmer; på Öland deremot äro de i allmänhet, i brist häraf, inskränktere. Stängseln omkring ägorne sker i allmänhet, på förra stället, med så kallad skidgärdesgård af spjelad gran eller furu, och, på senare, med ofvannämnde kalksten.

Bergsrörelse. De uti Tjustrs Härad, i Ukna och Tryserums Socknar, varande Jerngrufvor samt Gladhammars och Solstads Koppargrufvor, den förra i nämnde Härad och Gladhammars Socken, och den senare i Tunälans Härad och Misterhults Socken, och likaledes Gladhammars Koboltsgrufva, hafva nu blifvit nedlagde, dels emedan så mycket vatten inträngt i grufvorne, att kostnaden för uppföringen deraf varit för betydlig emot den förmodade fördelen, och dels emedan malmtillgångarne aftagit. Masugnar finnas Tio, nemligen uti Tjustrs Härad Sex, uti Aspeland's Härad Tvenne, uti Sefvedes Härad En och uti Handbörds Härad En. Desse drifvas icke alla år, men de tider, de äro alla i gång, sysselsätta de 145 personer, och då blåsas för året omkring 7,000 Skeppund Tackjern, hvars värde uppgår till omkring 56,000 R:dr Banco. Malmen för desse masugnar har till en del förr erhållits ifrån de nu nedlagda grufvorne i Ukna och Tryserums Socknar, men till det mästa från de i orten varande många sjöar, hvilka innehålla jernmalm, och ifrån åtskillige grufvor i Östergöthlands och Nyköpings Län.

Jern-

Jernbruken äro Tretton, deraf Sex uti Tjusts, Tre i Aspelands, Ett i Sefvedes, Ett i Handbörds, Ett i Stranda och Ett i Södra Möre Härad. Kniphamrar finnas Åtta, och Jernmanufactur-verk och Gjuterier Fem. Af dessa Inrättningar sysselsätta Jernbruken vanligtvis 150 personer, och tillverka årligen omkring 10,000 Skeppund Stångjern af ungefär 180,000 Riksdalers Banco värde. Kniphamrarne och Manufactur- samt Gjuteri-verken sysselsätta vanligen 60 arbetare, och årliga varutillverkningen vid dem uppgår till ett värde af omkring 25,000 R:dr Banco. Om man får dömma efter det behållna tillstånd, uti hvilket ägarne af ofvannämnde Bruk och Inrättningar befinna sig, så måste handteringen vara ganska lönande, ehuru det Stångjern, som vid flere Bruk i Länet tillverkas, anses icke vara af särdeles god egenskap, hvartill för stor blandning af sjömalm läser vara orsaken; dock saknar det icke afsättning uti flere Östersjöhamnar. Åtskilliga Bruk, hvaribland synnerligast må nämnas Ankarsrum i Tjusts Härad, smida så godt jern, att det äfven kan afsättas på andra orter, der man är mera nogräknad med denna vara; i allmänhet hafva Bruks-ägarne i senare åren förbättrat sine tillverkningar.

Tvenne Alunbruk finnas, Ett på Öland och Ett uti Södra Möre Härad, kalladt Lovers Bruk. Det förra är anlagdt uti ganska stor skala med 20 pannor, sysselsätter vanligen 60 till 70 manspersoner och en stor del af des-

dessas qvinnor och barn, och tillverka omkring 2,200 tunnor Alun årligen, som anses uppgå i värde till 39,600 R:dr Banco. Det senare är mindre, sysselsätter dock vanligen 110 personer, deribland inberäknade qvinnor och barn, och tillverkar årligen omkring 1,300 tunnor Alun, som, tagen till lika pris med den, hvilken vid Ölands Alunbruk tillverkas, eller 18 R:dr tunnan, äro värde 23,400 R:dr Banco. Tillverkningen vid begge desse Bruk anses i handeln för ganska god, men företrädet lemnas dock åt den ifrån Öland. Här sker kokningen med Alunskiffer såsom bränsle, och endast till antändningen nyttjas ved. Vid Lovers Bruk äro endast någre pannor inrättade för kokning med skiffer; vid de öfrige nyttjas endast ved.

I senare åren har priset på Alun varit ganska lågt, emot hvad det förr varit, och förtjensten således mindre. Likväl synes ingen inskränkning i driften ägt rum.

Fabriker, Bruk och öfrige Näringar, hvilka icke höra till Bergsrörelsen.

Hit räknas: Ett Krutbruk, kalladt Läggevi, i Fliseryds Socken, hvilket sysselsätter vanligen 30 arbetare, och tillverkar årligen omkring 600 Centner Krut, till ett värde af 16,800 R:dr Banco: Sexton Pappersbruk, som sysselsätta vanligen 110 arbetare, och tillverka årligen omkring 11,000 Ris papper af hvarjehanda slag och godhet, som i värde kan anses till 25,000 R:dr Banco: Tjugutre Garfverier,

rier, hvilka sysselsätta 69 arbetare, och hvilkas årliga vinst kan anses uppgå till omkring 8,000 R:dr Banco: Ett Glasbruk; det sysselsätter endast 3:ne arbetare och tillverkar hvarjehanda glas till omkring 600 R:drs värde: Femton Vadmals-stampar, hvilka i allmänhet ägas af Bönder, och för hvilkas skötande icke användas andre arbetare än som vid Hemmansbruket begagnas; årliga inkomsten här af kan anses till 500 R:dr: Tjugutvå Tegelbruk, hvilka sysselsätta vanligen 100 personer; värdet af deras tillverkning uppgår till omkring 16,000 R:dr Banco: Ellofva Oljeslagerier sysselsätta endast 16 arbetare, och tillverka årligen omkring 3,000 kannor Linolja, som, beräknad till En R:dr 16 sk. Banco kannan, uppgå i värde till 4,000 R:dr: Sex Kimröksbruk, till hvilkas drift inga särskilda arbetare användas, utan är förhållandet härmed det samma som vid Stampverken blifvit anmärkt; årliga tillverkningen kan anses vara värd 300 R:dr Banco: Ett Skeppsvarf sysselsätter vanligen 30 arbetare; å detta varf byggas sällan nya fartyg, det sysselsättes mest med reparationer å gamla; förtjensterne äro således tillfällige, och någon tillförlitlig uppgift derom har icke kunnat fås. Bland desse Inrättningar, hvilka äro passande för läget och natur-tillgångarne, är Krutbruket det enda som njuter allmänt understöd, i det att Krono- och Skatte-hemmanen i Fliseryds Socken, för ringa betalning, lämna allt det virke, som vid Bruket erfordras, emot åtnjuten befrielse från Krono-skjuts.

Under senare åren har en vid Casimirs-
borg i Tjusts Härad inrättad Strump-Fabrik,
såsom icke lönande, blifvit nedlagd.

Binäringar. Jagt idkas i allmänhet icke
såsom någon näring, utan mäst för nöje. En
och annan bland den fattigare klassen syssel-
sätter sig dock härmed för sin bergnings skull.
Fisket vid Länets kuster är betydligt. I se-
nare åren har dock tillgången på Strömning
mycket aftagit, och Länets Invånares behof
häraf har måst fyllas från andra orter. Der-
emot har tillgången af annan fisk af hvarje-
handa slag, såsom Gäddor, Aborrar, Ort, Lax
med flere, varit någorlunda svarande emot
behovet; men någon försäljning deraf utom
Länet har icke ägt rum. Tjärubräkning id-
kas mycket å Smålandsdelen af Länet, men
högst obetydligt på Öland; på förra stället
utgör det en vigtig näringsgren. Utom hvad
som häraf åtgår i Länet, utföres dels till ut-
rikes, dels till inrikes orter, årligen omkring
3,000 tunnor, till ett värde af 12,000 R:dr B:co.
Saltpeter tillverkas icke allenast tillräckligt
för Länets gärd häraf, utan ock derutöfver
omkring 2,500 *L&*, till ett värde af 20,000
R:dr Banco. Plantador finnas 61, till hvil-
kas anläggning Staten bidraget med mer och
mindre understöd. På Öland tillverkas ingen
Saltpeter; men der idkas, såsom binäringar,
kalkbränneri och brytning samt slipning af
golf- och trappstenar; det förra obetydligt
mera än för ortens behof, men det senare
så, att årligen för omkring 3,000 R:dr Banco
golf-

golf- och trappstenar föras till andra orter. Linne- och Ylle-väfnaders tillverkning ssyselsätta allmänt, under vinter-månaderne, allmogens qvinfolk å Smålandssidan af Länet. Såsom ofvan är anmärkt, tillverkas här af på Öland endast hvad Invånarne sjelfva behöfva, och deras behof af Linne-väfnader hafva de mera inskränkt, än Invånarne på Smålandssidan; icke dess mindre tillverkas på denna sida icke allenast så mycket här af, att jämväl Länets Städer dermed förses, utan ock att försäljning deraf sker årligen till andra orter för omkring 2,000 R:dr Banco. Utom i grannskapen af Jernbruken i Länet, är föga för-tjenst med varors forsling. Manfolkens tid upptages om vintern med arbete i skogen och tröskning. Sommartiden är mycket folk ssyselsatt med sjöfart för transporterandet af Skogs- och Bruks-effecter, dels emellan Köpingarne och Städerne i Länet, och dels till andra orter.

Handeln på Landet idkas egenteligen, vid marknaderne derstädes, med Boskap, Hästar, Smör, Ost och Fiskvaror, samt Linne- och Ylle-väfnader. Till Städer och Köpingar förer Landtmannen hvad han emellan marknadstiderne har att aflåta, så väl af desse artiklar som öfrige förut uppräknade effecter. Kringvandrande handlande af ortens folk finnas icke, men Gårdfari-handlande från Westergöthland besöka Länet i betydlig mängd. Vägarne, så väl på fasta landet som på Öland, äro förträffelige och många; och communica-

tionen inom Länet härigenom lätt och be-
 qvämlig. Belägenheten invid Östersjön befor-
 drar äfven i betydlig mån communicationen.

4:o Politisk Författning.

Kammarverk. Nyhemman, af öde upp-
 tagne, hafva icke, under de senast förflutne
 fem åren, i Länet tillkommit; men nybyg-
 gen efter skedde hemmans-klyfningar äro gan-
 ska många. På fasta landet äro få byelag,
 der storskifte ej blifvit verkställt, och på Ö-
 land hafva enskiften varit allmänna. Mycken
 jord omkring de betydliga vattendragen i Lä-
 net, Emån och Stångån, skadas genom upp-
 dämning vid de i samma vattendrag anlagde
 qvarnar. De hemman, som tillhöra Kronan,
 äro uti Tabellen upptagne; andre Kronan till-
 hörige Lägenheter finnas icke. Uti Törneby
 af Calmar Socken är ett hemman, tillhörigt
 Hospitalet, som varit här vid Staden, hvil-
 ket hemman, sedan Hospitals-Inrättningen här
 upphört, disponeras af Kongl. Seraphimer-
 Ordens-Gillet. $6\frac{1}{4}$ hemman uti Lönneberga
 Socken tillhöra Upsala Domkyrka. Flere till
 fromma Stiftelser anslagne hemman äro här
 icke. 2,346 hemman brukas af ägarne sjelf-
 ve, 1,010 hemman af Arrendatorer och Bo-
 ställs-innehafvare. Post-hemmanen äro $40\frac{3}{16}$,
 och de till Gästgifvaregårdar anslagne hem-
 man utgöra 80 mantal.

Stats-Bidrag. Med den lätthet, som un-
 der den tid, då alla Landtmanna-varor be-
 taltes vida högre än nu, och penningebrist
 så-

således icke kändes, utgöras väl icke nu allmänna onera och besvär, men de utgå dock troligen mera lätt än i mången annan Provins. Resterne af utskylderne vid hvarje räknings-års slut äro högst obetydliga. Af allmänna besvär är den ena orten icke mera tryckt än den andra, med undantag af Kronoskjutsningar, deraf Öland, synnerligast den östra delen, har föga eller ingen kännning.

Grunden, som blifvit följd för Tabellens upprättande, är, i afseende på Bevillingen, hämtad ur 1827 års Taxerings-Längder, och ständiga räntorne äro uträknade efter medium af de fem senast förflutne årens markegångspris. Efter denna grund äro kostnaderne för Rustning och Roterung uträknade med tillägg för inkomsten af karlarnes torp, sådan den kunde blifva om desse bortarrenderades, samt inberäknad häst-vacance-afgiften för Lif-Grenadiererne, och således har årliga kostnaden för rustandet af en Båtsman blifvit upptagen till 50 R:dr, en Soldat 60 R:dr, en Husar 100 R:dr och en Lif-Grenadier 133 R:dr 16 sk., allt Banco. Efter dessa beräkningsgrunder bestämd, har kostnaden för det i Länet förlagde Roterade krigsfolk, 347 Soldater och 539 Roterings-Båtsmän, blifvit uti Tabellen upptagen, och för underhållandet af indelta krigsfolket, 83 Grenadierer, 138 Husarer och 801 Indelnings-Båtsmän, äro Rusthålls-Stammarnes och Augments-hemmanens räntor och Kronotionde-spannemål å Stat anordnade, utgörande efter medel-markegångspris, de för-

re 76,978 R:dr och den sednare 1,202 R:dr, eller tillsammans 78,180 R:dr Banco, hvilken summa ej obetydligt öfverstiger effectiva Rustnings-kostnaden i fredstid. För 119 $\frac{1}{2}$ mantal i Länets befintlige oroterade hemman erlägges rotefrihets-afgift med 1,429 R:dr 39 sk., eller 12 R:dr för hvarje helt mantal. Presterskapets aflöning är beroende, för det mesta af de särskilda öfverenskommelser, som i detta afseende äro ingångne, och olika i olika Socknar; men man har trott sig komma rätt förhållandet närmast, då man, med afseende på det värde, hvartill de varor uti markgångs-taxorne upptagas, hvarmed Presterskapet allmännast aflönas, antagit att hvarje helt förmedladt hemman årligen betalar till Pastor 11 R:dr 24 sk., till Capellan 4 R:dr, och till öfriga Kyrko-betjeningen 3 R:dr. Bidraget till Fattigvården är antaget till 4 R:dr på hvarje helt hemman. Reserve- och Gästgifveri-skjutsen anses å landet här i Länets nu mera icke för något besvär, men för Kronoskjutsen, som dock sällan påkommer, äro upptagne 4 R:dr för hvarje helt hemman Krono och Krono-Skatte, och hälften mindre för Frälse. Vaghållnings-besväret är värderadt till 13 R:dr på hvarje helt hemman. Bland diverse afgifter, onera och besvär, såsom djeknepenningar, Curhusmedel, Riksdagspenningar, Tings-, Kyrko-, Prestegårds- och Arresthus-byggnader, Jagtredskaps underhållande, skallgångar och brefbäring, utgå de förstnämnde, eller djeknepenningarne, med 1 sk. 6 r. på hvarje matlag, och Curhus-medlen utgöras

ras med 4 sk. af hvarje mantälsskrifven person; men de öfrige äro obestämda, och hafva icke kunnat annorlunda utföras än efter förmodan.

Politie. Ordningsmän äro uti alla Byelag, hvilka hafva närmaste tillsynen öfver byelagets förhållande, och anmäla för Krono-Betjeningen eller Socknens Kyrko-Råd, när något sig tilldrager, som fordrar åtal eller rättelse. Ordningsmännen hafva af Konungens Befallningshafvande erhållit Instruction, hvarefter de förfara, och är dessutom en Byordning antagen öfver hela Länet, hvarefter förekommande ekonomiska frågor inom byelagen behandlas. För att å Gästgifvaregårdarne under Sön- och Helgedagar förekomma oskickligt lefverne, är en Fjerdingsman å hvarje tillstädes hela eftermiddagen.

Skolor finnas uti alla Socknar, der allmogens barn, emot betalning till den antagne Läraren, undervisas att läsa och skriva, och på ett och annat ställe att räkna. På Öland skola Lärarne, till underdånig följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse den 14 Julii 1825, i den mån Kronohemmans-åboer, som icke hafva barn eller bröstarfvingar, afgå, erhålla Bohemman, hvarigenom tillfälle blifver att få skickligare Lärare än dem, som nu derstädes i allmänhet användas. Några undervisningsverk för slöjder finnas icke.

Kyrko-Råden hafva inseende öfver hälsövarnen. och de trenne i Länet stationerade

de Provincial-Läkare lemna, hvar i sitt district, oförtrutet biträde vid påkommande sjukdoms-tillfällen. Vaccinateurer äro uti alla Socknar tillsatte, hvilka försvarligt fullgöra hvad dem såsom sådane åligger.

För de Fattige i hvarje Socken sörjes genom bidrag i lifsmedel, efter hemmantalet. De som icke hafva något annat hem, intagas uti Socknarnes fattigstugor.

För att vederbörande måtte alltid erindras om ordningen vid Gästgifverierne, är ett sammandrag af de Författningar, som härå hafva afseende, tryckt framför hvarje Gästgifveri-Dagbok.

Till rofdjurs utödande hålles jagttyg och anställes skall årligen. Ludring företages äfven, och varggårdar äro på åtskillige ställen i Länet anlagde.

Tillåtne Krogar, utom Gästgifvaregårdarne, äro 20; Sockne-Magazin finnas 42, med fonder af tillsammans 2,500 tunnor Råg. Sparbankar finnas inga i Länet.

5:o Städer.

Calmar. Denna Stad har 5,206 Invånare, hvaraf äro mantalsskrifne 2,974, och fria från mantal 2,232. Stadens hufvudsakliga näringsfång är Handel. Den drifves med ortens Skogs- och Brukseffecter, och inskränker sig för det mesta inom Östersjö-hamnarne. Ett och annat fartyg seglar äfven på medelhafvet med ekestäf och bräder, och då förmånlige
frak-

frakter ej kunna fås, hvilket är förnämsta syftemålet med utresan, återvända de, lastade med salt. Fartygen, som begagnas för utrikes handeln och tillhöra Stadens Handlande, äro 61, om $2,164\frac{1}{4}$ lästers drägtighet. Till inrikes handeln användas 17 mindre fartyg, om $323\frac{1}{4}$ läster. Härifrån utskeppas årligen till utrikes orter omkring 40,000 Tolfter bräder, 1,200 Tolfter plankor, 20,000 st. bjelkar, 1,200 Tunnor tjära, 300,000 st. ekestäf, 4,000 Skeppund Stångjern och 300 Skeppund Manufactur-smiden, som i värde kan uppgå till omkring 220,000 R:dr Banco; hvarför utan en betydlig del bräder och bjelkar skickas till inrikes orter. Importen är ej särdeles betydlig; den består hufvudsakligen uti Sill från Norrige, som hitföres med Norrska fartyg, och Salt från Medelhafvet med egne fartyg, samt någre specerier och kramvaror från Tyska orterne, dermed minuthandel drifves. Välmågan är bland de Handlande någorlunda jemn; men betydlig förmögenhet träffas här icke. Då exporten af skogsproducter de senare åren varit betydligen större än förut, och de Handlande täflat om att deraf göra uppköp ifrån Landtmannen, så har detta förhållande visserligen haft ett fördelaktigt inflytande på näringarne i landet. Fabriker äro här tvenne, som sysselsätta 10 arbetare, och tillverka snus och tobak, omkring 65,000 \mathcal{L} årligen, till ett värde af 45,000 R:dr B:co. Sedan förra Fem-års-Berättelsen i underdånighet afgafs, har en sådan Fabrik blifvit här nedlagd. Ett Sockerbruk sysselsätter 5 arbetare,

betare, och tillverkar årligen omkring 60,000 ℥ toppsocker samt 8,000 ℥ sirap, till ett värde af omkring 32,000 R:dr Banco. Ett Skeppsvarf, som sysselsätter vanligen emellan 40 och 50 arbetare; men förtjensten för ägarne har hufvudsakligen varit den, att de, hvilka nästan alla hafva egna fartyg, kunnat få dem reparerade för billigare pris än annorstädes. Någon vinstutdelning har på flere år ej ägt rum.

Bland Handtverkarne lefva flera i torftiga omständigheter; några få äro välmående. Arbetsfolket, hvilket icke saknar arbete största delen af året, och då förtjenar så mycket att det kunde deraf hela året hafva nödtorftig bergning, lefver dock, i synnerhet om vintrarne, till stor del i uselhet, hvartill oftast böjelse för starka drycker är vållande, och hvaremot all använd uppmärksamhet vid handhafvandet af Författningarne, till förekommande häraf, hittills varit fruktlös.

Staden gynnas ej af någre särskilda prohibitiva Författningar. Jorden, som härtill hörer, nyttjas dels till åker för hvarjehanda säd, dels till äng och bete, samt en mindre del till trädgårdar.

Här äro för ungdomens undervisning En Trivial-Skola, med en särskild klass för de ynglingar, som välja närande yrken, och Ett Gymnasium. På Stadens bekostnad är inrättad en Skola, der öfver 100 fattiga barn utan betalning undervisas uti läsa, skrifva och räkna efter Lancasterska methoden.

Sjuk-

Sjukvården besörjes af en Stads-Physicus, som njuter lön af Stads-Cassan. Provincial-Läkaren för Södra districtet af Länet, hvilken är här boende, jemte vid Läns-Lazarettet anställde Läkare samt en annan practiserande Läkare, betjena äfven de sjuka, då de derom anlitas. För de sjuke som sakna vård hemma, och synnerligast dem som af venerisk smitta äro angripne, så väl från Staden som Landet, är ett Lazarett härstädes med 34 sängar. Detta Lazarett underhålles med den vanliga Kurhusafgiften, som här i Länet för närvarande utgår, såsom ofvan är anmärkt, med 4 sk. för hvarje mantalsskrifven person, och med ett ringa bidrag från Kongl. Seraphimer-Ordens-Gillet. Alla veneriskt sjuka njuta vård och underhåll utan betalning; för andre sjuke måste betalning erläggas, hvilken ej är högre än hvad inrättningen betalar till Entreprenuren af mathållning.

Till Stadens fattiges försörjande användas årligen omkring 4,000 R:dr Banco, som insamlas dels genom Taxering, dels genom öfverenskomne afgifter vid alla egendomsköp, och dels genom de i Lag stadgade bidrag. En Direction, hvaruti Landshöfdingen är Ordförande, har Förvaltningen häröfver. Frånfallne fattiga barn underhållas hos antagne fosterföräldrar, till dess de blifva 15 år gamla; soppa utdelas dageligen till de öfrige fattiga, hvilka jämväl hvarje 14 dag erhålla penningar, och Tolf af de mest orkeslöse härbergas derjemte i Stadens Fattighus.

Stadens alla inkomster, deruti inberäk-
nade Tolag, Bro- och Hamn- samt Vågpen-
ningar med mera, uppgå årligen till omkring
10,000 Riksdaler Banco.

Westervik. Folkmängden uppgår till
2,953 personer, deraf mantalsskrifne äro 1,591
och mantalsfrie 1,362.

Hufvudsakeliga näringsfånget, äfven för
denna Stad, är handel. Den drivves, liksom i
Calmar, med Bruks- och Skogseffecter; men
exporten deraf sker merendels till aflägsnare
orter. Äfven här är Importen icke betydlig,
och inskränker sig till salt och sill samt nö-
dige specerier. 23 stycken större och min-
dre fartyg, om 1,334 lästers dräglighet, till-
höra de Handlande derstädes.

Inom handlande klassen träffas tämmeli-
gen jämn välmåga, men ingen synnerlig för-
mogenhet. Handtverkarne äro för det mesta
fattige. Arbetsfolket der, som i Calmar, har
tillfälle att förtjena nödortfig bergning, och
den del deraf, som befinner sig i nöd, är me-
rendels, genom oordentlig lefnad, sjelf vål-
lande dertill.

Stadens handel verkar otvifvelaktigt för-
månligt på näringarne å Landet i trakten der-
omkring.

Endast en Fabrik, der kläde af erkänd
godhet tillverkas, finnes i Staden, men till-
verkningen är ej stor.

Här är en Elementar-Skola med trenne
klas-

klasser, der undervisning meddelas af en Rector och tvenne Colleger. Rectorn och den ena Collegan lönas af Staten och den andre af Stadens medel. Derjemte är i senare åren inrättad en Lancaster-Skola, med en Lärare, som af Staden lönas, och hvarest både fattiges och icke fattiges barn undervisas uti läsa, skrifva och räkna.

Sjukvården besörjes af en Stads-Physicus och en Stads-Chirurg, som lönas af Staden; varande Chirurgen äfven Läkare vid det här inrättade Kurhus, hvilket har 14 sängar, och underhålles af enahanda tillgångar som Lazarettet i Calmar, der sjuke, så väl från Staden som Landet, emottagas med lika villkor som vid nämnde Lazarett.

Fattigvården handhafves af en dertill utsedd Direction. Utom det att Staden underhåller en inrättning, der 25 fattiga barn lära läsa och skrifva samt de arbeten de kunna åstadkomma, samt erhålla understöd till kläder och föda, och ett Fattighus, der 20 fattige och bräcklige äldre personer vårdas och underhållas, är här jämväl en annan inrättning för fattigas understöd, stiftad för längre tid tillbaka af en Fru Cederflycht, hvilken inrättning nu äger en fond af 21,026 R:dr 11 sk. 9 r. Banco. Af årliga räntan utdelas pensioner till 38 fattige, så väl från Staden som 3:ne Socknar i grannskapet, på det sätt, att 16 erhålla 33 R:dr 16 sk. och 22 få 16 R:dr 32 sk., allt Banco, hvardera årligen.

Sta-

Stadens alla Inkomster, deribland Tolag, Hamn-, Bro- och Våg-penningar med mera, uppgå årligen till omkring 6,250 R:dr Banco.

Stadsjorden användes lika som vid Calmar.

Till Stadens fördel gifvas inga prohibitiva Författningar.

Wimmerby. Invånarnes antal utgjorde vid senaste Skattskrifningen 1,325, deraf mantalsskrifne 774 och mantalsfrie 551. På senaste fem åren har folkmängden ökats med 432 personer.

Jordbruk utgör förnämsta näringsfånget härstädes, derjemte handtverk och handel med allahanda Victualier, samt minuthandel med kramvaror. Handel med Slagtboskap, som förr drefs mycket på Stockholm, idkas nu icke här, emedan utskickade från Hufvudstaden besöka Landtmarknaderne och der uppköpa sådan Boskap.

Under de senast förflutne fem åren, har Staden förkofrat sig något. Att den, ehuru visserligen obetydlig, dock verkar fördelaktigt på näringarne i orten, skönjes deraf, att Landtmannen derstädes i allmänhet är välstående.

För undervisningen är en Lärdoms-Skola med en Rector och tvenne Colleger. Sjukvården besörjes af den i Staden boende Provincial-Läkaren för Norra Districtet af Länet. Fattig-försörjningen sker af inkomsterne från ett

ett Låne-Spannemåls-Magazin och Stadens fattig-cassa; men desse tillgångar äro icke tillräcklige att förekomma tiggeri; emedlertid samlas en fond för en arbets-inrättning, der de fattige kunna sysselsättas.

Stadens allmänna inkomster, under hvarjehanda rubriker, uppgå till omkring 800 R:dr Banco årligen.

Inga prohibitiva Författningar gynna Staden. Jorden användes till Sädes-production och foderväxter.

Borgholm på Öland. Denna Stad erhöll först år 1817 sina privilegier, och tilltager årligen. Invånarnes antal uppgick vid sistlidet års Skattskrifning till 215, deraf i följd af privilegierne ännu äro från personella utskyl-der frie 71, samt såsom öfver- och minder-åriga 86.

De Handlande, som här nedsatt sig, hafva redan i allmänhet hunnit till ett visst välstånd; men de fleste Handtverkare, hvilka nästan alla varit utfattige innan de ditflyttat, lefva i torftighet.

För norra delen af Öland skall denna Stad i framtiden visserligen blifva af mycken vigt, då Landtmannen här, utan att behöfva färdas till fasta Landet, kan finna afsättning med sin spannemål, hvaraf han producerar vida mera än för egna behovet. Stadens handel drifves nu, och kommer förmodeligen äfven hädanefter att idkas, hufvudsakligen med
denna

denna vara, hvaraf försändningar ske till Stockholm och Carlskrona.

Någon allmän Skola för ungdomens undervisning är ännu icke här inrättad. Sjukvården besörjes dels af Provincial-Läkaren på Öland, och dels af den, vid det för denna Ö uti Staden anlagda Kurhus, anställde Läkare. Ingen Fattigvård är ännu organiserad. Hamn- och Bropenningar, samt Tomtören med flere smärre inkomster, som Staden uppbär, uppgå till omkring 200 R:dr Banco årligen.

I afseende på Jurisdictionen, lyder Staden under Ölands Norra Mots Härads-Rätt, och för Sjalavården hör den till Köpings Församling.

Staden har blott någon jord till betesmark.

Calmar Lands-Canzli d. 11 Augusti 1828.

G. NORDENANKAR.

C. M. Lundstedt. C. M. Siljeström.